कक्षा ९ मा अध्ययनरत धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली प्रयोग गर्दा वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

शोधकर्ता

हेमन्ता बिष्ट

क्याम्पस रोल नं. : २१ (२०६७/२०११)

परीक्षा रोल नं. : २१४०२३७ (२०६८/२०१२)

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२१५-८४-२००४

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा
विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको
नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनार्थ
तयार पारिएको

शोधपत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

इन्द्रपुर, मोरङ

२०७०/२०१४

शोधनिर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **"कक्षा ९ मा अध्ययनरत धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली प्रयोग गर्दा वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन"** शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी हेमन्ता बिष्टले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । कडा मिहिनेत र लगनशीलताका साथ तयार पारिएको यस शोधकार्यप्रति म सन्तुष्ट रहेको छु । अतः यस शोधपत्रलाई आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मितिः २०७० माघ

....

शोधनिर्देशक

गेहेन्द्र खनाल

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस इन्द्रपुर, मोरङ

नेपाली भाषाशिक्षा विभाग

कृतज्ञताज्ञापन

यो शोधपत्र तयारी गर्नका लागि अध्ययन विश्लेषण गर्ने क्रममा आइपरेका विविध समस्याहरुलाई निकास दिई आफ्नो कार्यव्यस्ततालाई समेत एकातिर थाती राख्दै निरन्तर रूपमा प्रेरणा प्रदान गरी कुशल निर्देशन गर्नुहुने आदरणीय गुरु श्री गेहेन्द्र खनालज्यूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

त्यसैगरी विभागीय स्वीकृति प्रदानगरी सहयोग गरिदिनु हुने विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु अमृतप्रसाद आचार्य ज्यूप्रति पनि म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसैगरी शोध अध्ययनका क्रममा आइपरेका समस्याहरुलाई स्वभाविक रूपमा लिई आवश्यक सरसल्लाह, सहयोग, परामर्श एवम् हौसला प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु दीपकप्रसाद न्यौपानेप्रति पनि म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

मेरो पढाइका लागि कडा मेहनत र परिश्रम गरी मलाई निरन्तर पढाइमा लगाउनु हुने मेरी ममतामयी आमा डम्वरकुमारी बिष्ट प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी अनेक प्रकारका बाधाव्यवधानहरुको सामना गर्दै उच्चशिक्षा हासिल गर्न हरपल प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने आदरणीय दाजु राजेन्द्र बिष्ट तथा भाउजु लिलामाया भट्टराईप्रति पनि सदा ऋणी छु साथै अन्य परिवारजन तथा शुभचिन्तकप्रति पनि आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रगतिपथमा अगाडि बढ्नका लागि समयमै शोधपत्र तयार पार्नुपर्छ भनी प्रेरकको भूमिका निर्वाह गर्नुहुने आत्मीय मित्रहरु सीता बास्तोला, कृष्ण खनाल, सुनिता दर्जी तथा सीता ढुङ्गानाप्रति पनि म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी सामग्री सङ्कलनमा सहयोग पुर्‍याउने कमल धिमाल र सुकुना बहुमुखी क्याम्पसका पुस्तकालय कर्मचारी देवराज गिरी तथा सुकुना बहुमुखी क्याम्पस परिवारलाई पनि म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रलाई शुद्धरूपमा कम्प्युटर टङ्कन गरिदिनु हुने बुद्ध कम्प्युटर पथरी-१, मोरङका प्रोप्राइटर बुद्ध बिष्टलाई धन्यवाद दिँदै प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेश गरेको छु ।

मितिः२०७०/०९/०५ हेमन्ता बिष्ट

शोधसार

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ पाठयांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **कक्षा ९ मा अध्ययनरत धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली सिक्दा वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र निम्नलिखित समस्यामा केन्द्रित रहेको छ :

क) धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा गर्ने वाक्यगठन सम्बन्धी समस्या के-के हुन् ?

ख) भाषागत त्रुटिहरू हुनाका कारणहरू के-के हुन् ?

ग) त्रुटिहरू निराकरण गर्न के-के उपायहरू अपनउन सकिन्छ ?

घ) धिमाल भाषाको वाक्यगठन व्यवस्था कस्तो छ ?

उपर्युक्त समस्यामा केन्द्रित रहेको यो शोधपत्र निम्नलिखित उद्देश्य प्राप्तिका दिशामा केन्द्रित रहेको छ :

क) धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा गर्ने वाक्यगठन सम्बन्धी समस्याको पहिचान गर्ने ।

ख) त्रुति हुनाका कारणहरू पत्ता लगाउने ।

ग) समस्याका रूपमा देखिएका त्रुटिहरू निराकरण गर्न अपनाउन सकिने उपायहरू बताउने ।

घ) धिमाल भाषाको व्याकरण व्यवस्थाको वर्णन विश्लेषण गर्दै नेपाली भाषागत व्याकरण व्यवस्थासँग तुलना गर्ने ।

धिमालभाषी विद्यार्थीहरू नेपालको झापा र मोरङमा अधिकरूपमा बसोबास गरेतापनि नेपाल बाहिर पनि फाट्फुट रूपमा रहेका छन् । यी विभिन्न भागमा छरिएर रहेका सम्पूर्ण धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन गर्न यस शोधपत्रमा असम्भव या कठिन हुने हुनाले यहाँ मोरङ जिल्लामा पर्ने उर्लाबारी गा.वि.स.का श्री सुनपकुवा उ.मा.वि., गणेश मेमोरियल मा.वि., राधिका उ.मा.वि., पथरी गा.वि.स.मा पर्ने श्री पञ्चायत उ.मा.वि., अन्नपूर्ण उ.मा.वि. र हसन्दह गा.वि.स.मा पर्ने श्री अमरसिंह उ.मा.वि. का कक्षा नौमा अध्ययनरत ७२ जना धिमालभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनका लिङ्ग, वचन, पुरूष र आदरम ागर्ने त्रुटिहरूमा मात्र सीमित रहेर तयार पारिएको छ ।

पूर्ण रूपमा क्षेत्रीय सामग्री सङ्कलन विधि र आंशिक रूपमा पुस्तकालयीय विधिमा आधारित रहेर तयार पारिएको प्रस्तुत शोधपत्र निम्न पाँच अध्यायमा प्रतिबन्धित गरिएको छ :

अध्याय : एक

शोधपरिचय मूल शीर्षकको यस अध्यायमा अध्ययनको पृष्ठभूमि, समस्या कथन, अध्ययनको औचित्य, अध्ययनको उद्देश्य, अध्ययनको महत्व र अध्ययनको सीमामा आधारित भई अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।

अध्याय : दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा तथा सैद्धान्तिक अवधारणाको स्वरूप मूल शीर्षक रहेको यस अध्यायमा पूर्वकार्यको समीक्षा, पूर्वकार्य अध्ययनको औचित्य र त्रुटिको सैद्धान्तिक अवधारणामा आधारित भई अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।

अध्याय : तीन

अध्ययनको विधि तथा प्रक्रिया मूल शीर्षक रहेको यस अध्ययनमा अध्ययनको ढाँचा, नमुना छनोट प्रक्रिया, तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया र तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रियामा आधारित भई अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।

अध्याय : चार

सबैभन्दा महत्वपूर्ण अध्यायको रूपमा रहेको यस अध्यायमा वाक्यगठन सम्बन्धी समग्र त्रुटिहरूको व्याख्या तथा विश्लेषणभित्र परिचय, लिङ्गगत, वचनगत, पुरूषगत र आदरगन त्रुटि, व्यतिरेकी विश्लेषण, लिङ्गका विभिन्न पक्षहरूमा देखिएका त्रुटिहरूको तथ्याङ्कीय विश्लेषण, वचन, पुरूष र आदरका विभिन्न पक्षमा देखिएका त्रुटिहरूको तथ्याङ्कीय विश्लेषण र प्रश्नका आधारमा वाक्यगठनगत त्रुटिहरूको तथ्याङ्कीय विश्लेषणमा आधारित भई विस्तृत अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ ।

अध्याय : पाँच

यस अध्यायमा सम्पूर्ण अध्ययनको निष्कर्ष, सारांश र प्रयोग उल्लेख गरिएको छ ।

विषयसूची

पृष्ठ

अध्याय एक

परिचय

१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याको कथन	२
१.३	अध्ययनको औचित्य	२
१.४	अध्ययनको उद्देश्य	४
१.५	अध्ययनको महत्व	४
१.६	अध्ययनको सीमा	५

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा तथा सैद्धान्तिक अवधारणाको स्वरूप

२.१	पूर्वकार्यको समीक्षा	६
२.२	पूर्वकार्यको तात्पर्य	१२
२.३	सैद्धान्तिक अवधारणा	१२
	२.३.१ त्रुटिविश्लेषण प्रक्रिया	१४
	२.३.२ त्रुटिको वर्गीकरण	१७
	२.३.२.१ विकासशीलताका आधारमा	१७
	२.३.२.२ भाषा कोटिका आधारमा	१८
	२.३.२.३ स्रोतका आधारमा	१८
	२.३.२.४ गम्भीरताका आधार	१८

अध्याय तीन

अध्ययनको विधि तथा प्रक्रिया

३.१	अध्ययनको ढाँचा	२१
३.२	अध्ययनको जनसङ्ख्या तथा नमुना छनौट	२१
३.३	तथ्याङ्क सङ्कलनका सामग्रीहरु	२१
३.४	तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया	२३
३.५	तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया	२४

अध्याय चार

व्याख्या तथा विश्लेषण

४.१ व्याख्या २५

४.१.१ लिङ्गगत त्रुटि २५

४.१.२ वचनगत त्रुटि २६

४.१.२.१ कर्ता र क्रियापद सम्बन्धी २६

४.१.२.२ विशेष्य र विशेषण सम्बन्धी त्रुटि २७

४.१.२.३ भेदक र भेद्यसम्बन्धी त्रुटि २८

४.१.३ पुरूषगत त्रुटि २९

४.१.४ आदरगत त्रुटि ३०

४.१.५ समग्र वाक्यगठनगत त्रुटिको तथ्याङ्कीय विश्लेषण ३१

४.१.६ लिङ्गका विभिन्न पक्षमा देखिएका त्रुटिहरुको तथ्याङ्कीय विश्लेषण ३१

४.१.७ वचनका विभिन्न पक्षमा देखिएका त्रुटिहरुको तथ्याङ्कीय विश्लेष ३२

४.१.८ प्रश्नका आधारमा वाक्यगठनगत त्रुटिहरुको विश्लेषण ३२

४.१.८.१ लिङ्गत त्रुटि ३३

४.१.८.२ वचनगत त्रुटि ३३

४.१.८.३ पुरुषगत त्रुटि ३४

४.१.८.४ आदरगत त्रुटि ३४

४.२ विश्लेषण ३५

४.२.१ लिङ्गका आधारमा नेपाली भाषा र धिमाल भाषाको अध्ययन ३५

४.२.२ कर्ता (मानवीय) र क्रियापद ३५

४.२.३ विशेष्य र विशेषण ३६

४.२.४ भेदक र भेद्य (मानवीय कर्ता) ३७

४.२.५ कर्ता र क्रियापद (मानवेत्तर, सजीव) ३८

४.२.६ वचनका आधारमा नेपाली भाषा र धिमाल भाषाको वाक्यगठन ३९

४.२.७ कर्ता र क्रियापद ३९

४.२.८ भेदक र भेद्य ४१

४.२.९ पुरुषका आधारमा नेपाली भाषा र धिमाल भाषाको वाक्यगठन ४२
४.२.१० आदरका दृष्टिले नेपाली भाषा र धिमाल भाषाको वाक्यगठन ४४

अध्याय पाँच

निष्कर्ष, सारांश र प्रयोग

५.१ निष्कर्ष ४७
५.२ सारांश ४९
५.३ प्रयोग ५१
क) नीति निर्माणका लागि ५१
ख) प्रयोग तहका लागि ५२
ग) अनुसन्धानकर्ताका लागि ५२
सन्दर्भसूची
परिशिष्ट

तालिकासूची

तालिका नं.	तालिका शीर्षक	पृष्ठ
१	समग्र वाक्यगठनगत त्रुटिको तथ्याङ्कीय विश्लेषण	३१
२	लिङ्गका विभिन्न पक्षमा देखिएका त्रुटिहरुको तथ्याङ्कीय विश्लेषण	३१
३	वचनका विभिन्न पक्षमा देखिएका त्रुटिहरुको तथ्याङ्कीय विश्लेषण	३२
४	लिङ्गगत त्रुटि	३३
५	वचनगत त्रुटि	३३
६	पुरुषगत त्रुटि	३४
७	आदरगत त्रुटि	३४